

Симо Пургић
ЧОВЈЕКОЉУБЦИ У ДОБА ЗЛА

Уредник
Зоран Колунџија

На корици
Роман Петровић ДЕЦА УЛИЦЕ

Симо Пургић

ЧОВЈЕКОЉУБЦИ У ДОБА ЗЛА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Једна ријеч – и оста глава

У цик мајске зоре пробудила нас је експлозија... Подрхтавање гла љуљало ме је у бунилу и не знам јесам ли у сну или на јави јурнуо према прозору и спонтано бацрио поглед у правцу Слимена... Тамни облак у облику печурке брзо се ширио и тремо дизао у небо, које као да се својим несвакидашњим плаветнилом супротстављало тој вјештачкој облачини... Овлаш бацних поглед на будилник – четири часа и петнаест минута... Жена је отрчала у дјечју собу да смири дјецу... Било ми је јасно, као и свим становницима Новог Травника, да је у ваздух одлетјело Складиште територијалне одбране у мјесту Слимена – магацин оружја и војне опреме, једним дијелом укопан, на размеђу, у гору Виленицу... Од фебруара 1992. године тај велики војни објекат био је *камен спотицања* између ЈНА и муслиманско-хрватских *бојовника*, који су пријежали прилику да га присвоје... Говоркало се да у Складишту има око триста хиљада цијеви различитог оружја и оруђа: аутоматске пушке, митраљези, минобацачи, бестрзајни топови, револвери, муниција, униформе, конзервирана храна, санитарска опрема и све што је потребно „за не дај Боже”...

Складиште територијалне одбране и све приступне путеве, блокирале су и опколиле (крајем марта 1992) на-

оружане хрватске и муслиманске паравојне формације... Војници ЈНА, који су обезбјеђивали тај објекат, нису се могли никуда извући... Од почетка априла (ратно стање је проглашено десетог) искључена је вода, струја; храна им се није могла дотурити, као ни смјена или појачање у људству. О бројности војника стално се нагађало – углавном, бројке су ишле од педесет до двије стотине, али у свакој причи је наглашавано да им је командир дошао из Вуковара, па су га прозвали „Вуковарац”... Почетком маја, командант касарне Зоран Јовановић, а према договору са Кризним штабом Травника, предао ја градску касарну са свим наоружањем, а за узврат дато му је десетак камiona којим су преко Влашића отишли према Бања Луци. Нормалном човјеку, који је пратио сулуда догађања, није улазило у главу да у тај *договор* нису *ушли* војници, *регрути* заробљени у Складишту територијалне одбране... Остављени су на милост и немилост разјарених *хосоваца*, зелених *беретки* и бројне фукаре која се олако заметнула пушкама. Тада је објелодањено (вјероватно је то новинарима рекао пуковник Јовановић) да је у складишту десет војника и један официр... Колале су приче да је „Вуковарац” одбио да пође с гарнизонским особљем и, наводно, пуковника Јовановића и потпуковника Колева назвао је издајницима; заклео се да он Складиште територијалне одбране, које му је повјерено, неће предати по цијену свог живота и живота својих војника. Кад су новинари заповједницима војски које су опколиле складиште поставили питање зашто не упадну унутра и прекину опсаду, ови су одговарали: „Складиште је опасно експлозивом; у случају нашег напада сви ћемо отићи у ваздух као и *оно* складиште у Бјеловару, које је у ваздух отишло са мајором Тепићем.

Ишло се на стратегију изнузивања...

И – када је и новотравничко складиште експлодира-
ло, сви мушкарци који су могли носити пушку похрлили
су у рушевине, да уграбе неку пушчетину или било-какав
други плијен. На тај поход, похлепну руљу, вјероватно, на-
вела је и прича о великој количини конзервиране хране...
Збуњена свјетина, пробуђени експлозијом, изјурила је из
својих станова и већ су се протурале приче, како су вој-
ници побијени, а Вуковарац жив ухваћен... Хрвати говоре
да су тај храбри чин обавили бранитељи ХВО и ХОС, док
муслимани то оповргавају и говоре да су у складиште упа-
ли диверзанти Зелених беретки: као у филму – вјешто и
брзо, похватили су војнике и њиховог заповједника. Ми,
малобројни Срби, који смо остали у Новом Травнику, нит
смо излазили из својих станова, нити се уплitalи у било
какве разговоре око експлозије и повлачења ЈНА војске.
Стрепећи од одмазде, кроз завјесе из својих станова вир-
кали смо да видимо шта се вани дешава и са страхом оче-
кивали даљни развој догађаја. Ми који смо радили у војној
фабрици, послије проглашење ратног стања добили смо
рјешења о принудној радној обавези, те и тог јутра у уоби-
чајено вријеме, око шест и тридесет, морали смо поћи на
радно мјесто. Блиставо сунчано јутро, у сриједу, 19 маја,
скрнавиле су различите униформе, натмурена лица, смеће
по улицама и мирис барута. На почетку Титове улице, су-
стигох инжењера Ацу К. И на његовом лицу је уочљива не-
испаваност, страх и неизвјесност. Скоро шапатом, да нас
ко не би чуо, наглабамо шта се јутрос десило, и шта би се
послије овог могло дешавати. Само што смо прошли Ау-
тобуску станицу, сретосмо сулудог Попера. Скренуо је на
другу страну улице, задрељио у нас, па довикну: „Све вас

Србе треба на врбе! Ово је све због вас!” Нисмо се осврта-ли нити шта узвратили већ убрзали корак да се удаљимо од њега. На главној капији, рекоше нам да војна фабрика данас неће радити, јер се очекује да ће бити бомбардована авионима *агресорске* ЈНА. Униформисани човјек који нам то рече, замоли нас да у повратку то пренесемо свима које сусретнемо.

Послије доручка, жени и дјеци рекох да ни случајно не излазе из стана, јер ће данас град врвити од разуларене фукаре. Кроз балконску завјесу гледам: има ли кога на клупама између зграда... Свјетина која је изјурила послије експлозије још се није разишла, премјестили су се испред друге зграде... На дрвеној клупи, испред мог улаза, појави се комшија Пашан. Он је времешан и израбљен човјек, али још влада својим разумом, па га пропаганда и национална ујдурма нису узели под своје. Волим с њиме бесједити, те изађох да чујем зна ли он бар нешто о судбини складишта које је дигнуто у ваздух. Оно што буде знао, Пашан ће ми искрено рећи... Сјео сам поред њега и одмах смо о томе приметили разговор. Док је Пашан замотавао цигарету, изнебуха, испред нас, као утвара, искочи Енес О. Поздравио нас је са „здраво”, без пружања руке. Бијаше некакав раздрљен и неспретан, мрка кудрава коса непочешљана; мутне и поспане очи говоре да је ноћ пробдио у некој задимљеној кафани, или је и он био међу онима који су опкољавали складиште. Знам да воли чашу... Многи кафићи су још радили... Енеса познајем дуго и добро... Његово село Пулац и моје Бијело Бучје дијели један кањон; Енес ради у мом одјељењу, пословођа сам му, а захваљујући мојој маленкости ту је и добио запослење. Имао је тридесетак година, био је добре нарави, а за разлику од многих,

и сад кад су Србе сви заобилазили он је свраћао код мене и питао треба ли шта, под тим се подразумемијевала некаква заштита... Док је припаљивао цигару, хтједох да га упитам зна ли шта о складишту и онима који су га чували, кад ће ти он мени, онако преко цигаре која му је остала у десном углу уста:

„Шефе, имам једну молбу за тебе!”

Бленуо сам у њега, док промишљам чиме бих ја њему могао помоћи, а он вели:

„Твојим аутом требамо отићи у Пулац да довеземо моју болесну мајку. Она је шећераш, а ако четници крену на Пулац, она неће моћи бјежати... Ако остане без инсулина, и то ће је докрајчити... Хајде да чим прије кренемо.”

„Побогу, брате, ти Енесе сметнуо с ума да је рат и да сам ја Србин коме ни у властитој кући није сигурно. Права лудост би била да се излажем којекаквим наоружаним лудацима по овим узаврелим друмовима. И то си нашао баш данас, кад је читав овај крај на ногама, сви излази су под будном контролом, а Виленица је опкољена, све до твог Пулца”...

„Шефе” – истисну он неки осмијех кроз своје крезаве зубе, махну руком одсјечно као трговац кад хвали робу – „ја ћу обући униформу, што значи да нас нико неће контролисати ни зауставити”.

Размислим мало, па му кажем да у ауту немам ни литар бензина. Енес баци догорјелу цигару, стопалом пригњечи опушак, направи неколико нервозних покрета, као да је незадовољан што ја немам бензина и што не хајем за

његову болесну мајку – одјури према својој згради. Мени у души лакну иако бих му, од срца, волио помоћи. Помислих да сам га се отарасио и да ће сад тражити неког другог. Пашан, чувши шта Енес од мене тражи, ослоњен на свој квргави штап, отпухујући дим из уста, рече:

„Богами нећеш се ти њега лако кутарлисати, а ја ти не би препоручио да данас икуд бахуљаш”.

Његове ријечи вратише ме у почетни положај, те почех мозгати како Енеса одбити, ако се поново врати.

Није прошло ни десет минута (док је Пашан причао причу, коју му је неко јутрос пренио, како су војници и њихов капетан Вуковарац, побјегли из складишта прије експлозије, и како су се у општу хајку за њима дале све војне формације), пред нас бану Енес са великим пластичним канистером, пуним бензина. Одложи канистер испред мојих ногу и наредбодавно рече да бензин саспем у ауто, док се он спреми. Погледам у Пашана, он мота нову цигару и без ријечи слијеже раменима. Немам куд, савјест ми дошаптава да се унесрећеном мора помоћи, без обзира о коме се ради. Понесох канистер у гаражу, до мог *стојадина*, и бензин сасух у резервоар. Само што сам то обавио и покренуо ауто, ево ти Енеса у новој маскирној униформи, изанђалим патикама, и без капе на глави... Питам га гдје му је оружје... Обрецну се, вели револвер нема а пушка је гломазна да би је носио. Не стављам примједбу за униформу и патике, јер све војне формације самовољно и шаролико су се облачиле, па због тога и нису наликовали на дисциплиновану утегнуту војску. Још нисмо ни сјели у ауто, опет му кажем да је ово за мене веома ризичан поход, а и ружан сам сан снио, те му предложих да нађе

неког возача – ја ћу им с благословом дати ауто. Енес, ослоњен на кров *стојадина*, поче грохотом да се кесери, као да се око нас ништа не дешава:

„Јеби се, шефе, ниси ти Вуковарац којег данас сви лове. Сигуран сам да ни њега није спопао толки страх. Не буди кукавица, сједај и вози!”

Вријеме се преокренуло. Сад Енес наређује мени, ја извршавам наређење. Само што смо изашли из града, већ сусрећемо групе, међу којима предњаче дјечаци, петнаест-шеснаест им је година... У једној групи су и три тинејџерке у фармерицама, међусобно носе неки кофер есен-бе боје... Враћају се из Слимена, махом су пјешаци; ријетко прође и понеки аутомобил... Велика је несташица бензина... Било га је, с вртоглавим цијенама, само код шверцера (они су сад главни у војним формацијама). Успут ћу напоменути да су бољи аутомобили одузимани од власника којима је то била најдрагоцјенија имовина, с изговором: за потребе војске... Тек је минуло девет часова, па ми се наметало питање кад ли је тај похлепни свијет похрлио у Слимена, до којих има шест-седам километара, када се већ враћају. То је углавном прост свијет, наш народ би рекао „фукара”, свако на себи има нешто маскирно, неко панталоне, неки блузу, неки само капе са грбом војске којој припада, углавном, нико ни од војника није у комплетној униформи. Елем, свако се упртио неким плијеном, најчешће некаквом окрњеном пушчетином. Неко је преко рамена пребацио минобачачку цијев, неки упртили а понеки међусобно вуку дрвене есен-бе сандуке, а ни сами не знају шта је у њима. Једна група средовјечних људи, приметили се врећама и ранцима, а међу њима један је имао детектор, који открива mine. Бројни, и тако у гру-

пама личили су ми на ходочаснике који хитају измишљеној светињи...

У селу Стојковићи сусрећемо групу момака који су на главну цесту силазили из шумарка, (ишли су пречицом) а међу њима су и двојица радника из моје бригаде, Мирсад М. и Шаћир Р. Шаћир се заметнуо пушком; цијев јој искривљена као рибарски штап кад се њиме вуче гломазан улов, а Мирсад преко десног рамена пребацио цијев минобацача од 60 милиметара. Енес рече да станем. Укочио сам испред њих. Међу њима је и Сејо с којим сам побркао одnose, код њега је национализам одавно процвјетао... Сејо главу обмотао зеленом траком, а заметнуо се пушком са нагорјелим кундаком. Ништа не проговарам... Енес је тај који има говорити с њима... Смијући се, вели он Шаћиру да му је та пушка богом дана да њоме гађа иза ћошка. Док се ови смију, ја сам приупитао Мирсада, који је стао тик уз мене, шта ће му гола минобацачка цијев? „Друго ме ништа није запало”, говори сјетно, „а срамота је у село вратити се без ичега. У фабрици ћу наћи неку подлогу”. Сејо је оскрнавио разговор, упитавши дрско Енеса: како се то он и у ово вријеме воза са четником? Енес му увријеђено одбруси да гледа своја посла и да се гони у неку ствар, материону... Сејо пође према Енесу, али га ови обуздаше... Додадох гас и удаљисмо се... Неко вријеме ћутимо, а онда рекох да сам се баш овог прибојавао и дај боже да се на овом сврши. Моју примједбу Енес је прогутао и прећутао.

Енес ме наговорио да возим старом цестом преко Невић поља и Горњег Долца. На том путу сусрећемо мноштво свијета; Складиште је у непосредној близини, свака сподоба с нечим се заметнула... На раскрсници код Циглане, на знаку „стоп” стао сам из навике... Из правца

складишта иду двојица дјечака, један с рамена скиде пушку и нишани у правцу мог аута. Претрнуо сам од страха и махиално се сагињем. Енес искочи из аута, псује им оца и мајку, а они као престрављени, окренуше пушке окомито и у један глас говоре да су празне, а да нишане на нас онако *од зајеванције*. Настављамо преко Горњег Долца, мјеста гдје се 1892. родио нобеловац Иво Андрић. На самом превоју, по цести нешто засвјетлуца црвенкастим зрацима као да је неко у парампарчад смрскао велико огледало. Надомак чудног свјетлуцања стајем и, гле чуда, на асфалту је туштма црвених петокрака. Жена у изанђалој тамној тренерци копка у башти, окрену се према нама и рече да је њен комшија – показује прстом кућу повише ње – из складишта довуцарио дрвени кофер и кад га је у авлији бајонетом отворио да види шта је донио кући, бијесан, кофер је фрљакнуо на цесту... У јарку је смрскани сандучић есен-бе боје, а ја преко петокрака не смијем возити... Изашли смо из аута и симболе упокојене државе разгртали ногама, да би прошли... Може петокрака гуму пробости, а може и са стране да се забоду; па и то би сад неко могао протумачити као симпатију према бившој војсци која је сад овдје најомраженија... Спуштајући се низ Малту у Травник, опет опомињем Енеса да размисли би ли нам било паметно ићи у Пулац, јер ме сан који сам снио и неки инстинкт опомињу на неко зло. Опет он одсјечно узвраћа да сам кукавица и да је крајње вријеме да се отарасим страха. На излазу из Травника, у предграђу Калибунар, на контролном пункту зауставише нас зеленобереткаши. На главама им нису зелене беретке већ неке зелене траке. Један дугајлија стоји испред гвозденог јежа, аутоматска пушка је испред њега на гвозденој пречаги, други сједи на међи изнад друма и чисти пушку. Дугајлија иде према ауту, стаде надомак мене...

Дугачки нож ландара му по десном бедру... Бочно стакло је спуштено, очекујем да затражи „исправу”. Он погну главу, театрално нас одмјери и пита куд смо се запутили. Енес из предострожности искочи из аута, приђе му ближе и исприча куда и којим послом идемо... Кад му заленобереткаш видје униформу са знаком Патриотске лиге, одмахну главом па савјетодавно рече:

„Знате ли да се преко Турбета не може, јер је горе четника ко на гори листа!” Потом дозива оног што послује око пушке и пита, „Зијо, може ли се неким другим путем у село Пулац?”

„Море, преко Влаховића Бријега, Кокошара и Пријића! Али горе у тим католичким селима свуда су љути хосовци, и рекли су да данас поред њиха ни лисица неће проћи. Ја мислим да би вам било боље да данас не идете тијем путем. Знате да су из слименског складишта сви ћетници побјегли у Виленицу, сва планина је опкољена и сва горња села су на ногама.”

„Све ја то знам”, рече им Енес, „али ја моју болесну мајку морам спашавати и по цијену живота”. Поздравио се с дугоњом, и ми настависмо путовање...

Стигосмо на Влаховића бријег (католичко село), на пола пута између Травника и Турбета. Одатле до платоа Мешћема (четири-пет километара), кривуда разровани макадамски друм с великим успоном, серпентинама... Отпочеше моје возачке муке; узбрдицу, издубљене вододе-рине и накостијешено камење савладавам и заобилазим првом брзином. Друм ми је познат као пречица мјештана Пулца, а нисам никад ни као пјешак пролазио и не знам колико има стрмине... Њаважа с првом брзином подста-

че и страх да би мој стојадин могао „прокувати” прије него изађемо на Мешћему. Овдје-ондје путем и око пута уочавам шаролику војску, мало их је у маскирним униформама, а више у цивилној одјећи, али сви су приметни неком пушчетином. На срећу, нико нас не зауставља. На једном мјесту видим двојицу приметних оштећених пушкама, што казује да су и они били у Слименима. Поред свега тога, уочио сам да по њивама нема никога, а баш у то вријеме је највише пољопривредних радова. И то нешто казује... Прошли смо Кокошаре и Влаховиће... Успон је јењавао, вододерина скоро и не би, а потом прођосмо и Пријиће – задње католичко село... У Пријићима познајем доста мојих вршњака, из осмогодишње школу у Турбету... Брзо ћемо на висораван Мешћему. С те висоравни, као кап воде на длану види се моје Бијело Бучје и моја родна кућа... Наумио сам ту стати, и одатле бацити чежњив поглед... До Пулца има око два и по километра – низбрдицом... Мешћема је добро позната; на тој висоравни, у *добра времена*, сваке године почетком августа, бивао је теферич на којем би се окупљало пет-шест хиљада душа...

Ступили смо на пространо затрављену равницу обраслу густом травом, различитим биљем и ниским крошњатим смрекама; крајолик обасјан блиставом свјетлошћу која враћа вјеру у природу... Рекох Енесу да ћемо ту стати да удахнемо чистог ваздуха и да погледам мој завичај и родну кућу. Одједном, из најближих смрека, као црне утваре, пред ауто искочише хосовци (то је у овом рату био други назив за усташе) са упереним пушкама: „С-т-о-ј!”

Отегнуто *стој*, враћало се неколико пута и причињавало ми се као ехо који долази из правца мог села... Петорица усташа, седам-осам корака испред нас, у неправил-

ном луку, држали су аутоматске пушке, на готовс, уперене у нас као у непријатеље заробљене у рову. Сви су у црним униформама, свима дугачки ножеви висе о десно бедро; двојица имадоше тамне наочале, а хосовац у средини, он је засигурно – главни даса – на глави му црни шешир с широким ободом, бочни ободи повијени у ролне, а повеће метално-никловано слово „U” видно истакнуто на истуреној предњој страни шешира... Колико бијаше растом нижи, толико је, учинило ми се, у раменима био шири од оне четворице. Црни шешир, црна униформа, кукасти нос, рошаво лице, ледено-пакосни поглед, сијевање крупних бијелих зуба, читава појава злокобно је осликавала „смрт”...

Угасио сам мотор, стакла на вратима већ су спуштена, па чујем сваки шушањ. Сједим окамењен, а како Енес ништа не проговара, страх ме обузе још више, али мали трачак наде даје ми његова униформа, промишљам: кад виде Енеса у униформи са видном ознаком Патриотске лиге (на истој су страни против Срба) неће ни тражити исправе и дозволиће нам да продужимо у Пулац. Чак сам био у увјерењу да ће га неко препознати, комшије су, ту су се састајали као дјечаци док су чували стоку. Али, не лези враже, Смрт искорачи корак према нама, упери пушку у мене... Претрнуо сам, помислих: знао је ко сам, кад нам је дрско наређивао:

„Лагано изађите, затворите врата и руке положите на кров!”

Енес, кад је изашао из аута, смјело и гласно им је рекао: „Момци, ја сам из Пулца, Енес Омердић, видите да сам у Патриотској лиги... Пошли смо да моју болесну мајку одвеземо код мене у Нови Травник.”

„Не проговарај ниједне! Чини како ја заповидам!”

Поред свега страшног на тој сподоби, и његов крештаво-храпави глас је говорио да имамо посла са целатом...

Ћутљиво и послушно положили смо руке на кров аутомобила као у филмској сцени неког хорор трилера. Како сам лицем био окренут према њима, летимичним погледом све сам их одмјерио, да би ми се очи вратиле на сподобу... Неки усплахирени унутрашњи глас ми дошаптава: „Овај усташа једва чека да те стријеља. Чим чује ко си, покосиће те својом косом!”

Утом, црна приказа још хистеричније је хистерисала:

„Јозо, види им особне карте, ако је неки Србин одмах га стријељамо!”

Откако је почео рат, често сам размишљао о смрти. Такве мисли су вијугале свакојаким кривудаваим стазама, али тог трену су биле на кратко-равној стази. У тој јединици времена која се не може измјерити ничим, бијаше огољен и видно изражен језиви страх од смрти (ако су ме хосовци пажљиво посматрали то су могли примијетити)... Чекао сам тренутак у којем ће мој живот бити угашен. На трен све ми се смрачило, читавог ме обузео хладан зној, у дјелићу секунде сам видио како ме буше мецима, како се, по затрављеној ледини, претурам као пијетао без главе... Након тога задовољни хосовци, са поносом и гађењем, моје беживотно тијело бациће у неку бездану јаму (у тој гори их је неколико, а недалеко су и Смрике, стратиште на којем је на Св. Илију четрдесет и прве стријељано и поклоно 1300 Срба). Моје посљедње свјетло ће се утрнути као и свјетлост мојих предака – пострадалих од истих зликова-

ца. Послије рата моји најближи ће, безуспјешно, трагати за мојим костима. Већ одавно имам спознају да смрт долази са рођењем, али никад до сада нисам размишљао да ћу завршити као стрвина у неком непознатом јендеку...

Стасити хосовац Јозо, тридесетогодишњак отприлике, без капе на глави, смеђе кратке косе, тамних очију, дугуљасто-опаљеног лица, са аутоматском пушком о десном рамену, прилазио је ауто... Кроз мозак ми је протутњало још сијасет најзлокобнијих мисли. Просто да не повјерујем да је људски мозак тако сложена справа која за неколико секунди изроди толико црних мисли...

Он, Јозо, прво је пришао Енесу и сниженим тоном, као да га познаје, упитао:

„Енесе, гдје ти је особна карта?”

Енес је, с изразом љутње, одбрусио: „Новчаник у стражњем џепу!”

Истргао му је новчаник, из прегратка извадио легитимацију, овлаш је погледо, а потом новчаник ставио на ауто испред Енесових руку.

Док је Јозо *пословао* око Енеса, подобро сам га осмотрио. Његова физиономија и смирени покрети нису ми одавали безосјећајног крвника, какав је његов заповједник. Обишао је ауто с предње стране и кад се приближио к мени, једва изрекох да ми је легитимација у џепићу мајице на лијевој страни груди. Извукао ју је полако са два прста. Вјероватно га је запахнуо мој зној, а могао је осјетити и како ми се прса надимају, срце лупа као тешки бат и сав треперим од страха. Језа ме је гушила, паралисала ми и удове и мисли, и да нисам тако ослоњен на ауто, ко зна да

ли бих се и одржао на ногама. Тренутак, гледао је у мали пластични докуменат, притом је истиснуо искривљени осмијех, који је личио на злурадост: „А, знам ко си (...)”. Хитрим покретом, личну карту ми је тутнуо у стражњи џеп фармерица и кренуо према братији. Енес, вјероватно уплашен оним што слиједи, забо је лице у дланове, а ја сам био већ сав обамро очекујући злокобни повик:

„Србин!” – потом наређење да се макнем од аута, па рафал од усташе са шеширом...

Елем, има Бога! Не знам је ли коракнуо два-три корака од мене, Јозо је смирено одмахнуо руком и театрално рекао:

„Анто, муслимани су! Одлучуј, оћемо ли их пропустити, или их вратити назад!”

Истог трена с мене је спао терет који се ничим не може мјерити; попуцали су сви ланци у које ме је страх оковао. Погледавши у Енеса, видио сам да се и његово лице засјало, као овај мајски дан који нас је огријао, тик изнад његовог села. Јозина ријеч „муслимани су” тешко је разочарала ону наказу, јер нема у кога да сручи рафал... Бијесан, окренуо је пушку у небо и истресао читав рафал, као да пуца на Бога... Хистерично и увријеђено је повикао:

„Пали ауто и марш назад одакле сте дошли! Склањајте ми се с очију!”

Енес је био заустио да нешто каже, али вјешто сам га сасјекао мрачним погледом и тихо рекао:

„Лудаче, не проговарај ниједне, него што прије сједај у ауто!”

Не знам ни како сам покренуо мог *стојадина*, ни како сам се окренуо, ни којом сам брзином пошао од њих; све бијаше збркано, али знам, да још увијек под утицајем страха, гледао сам у ретровизор како „смрт” остаје иза мене све мања... На крају, свела се на црну мрљу. Кад је мрља нестала, на првом проширењу, сав у голој води, стао сам. Питам Енеса: познаје ли иког од њих?

„Знам оног терс-инсана у шеширу, презива се Шапина, а не знам му име.”

„Ти си избезумљен горе него ја... Зар ниси чуо да га је Јозо звао: Господине Анто...”

„Јебига, шефе, још нисам дошао к себи, јер сам те већ видио мртвога. Јозо, чини ми се да се он презива Ковач, Јозо ти је главу спасио.”

Послије рата сам истражио, било ми је важно да утврдим истину: Мој спасилац, Јозо Ковач, сад је настањен у Ђакову у Хрватској. Анто Шапина је погинуо пред крај ‘92. у борби с Бошњацима.

Тога дана у Виленици (у мјесту Вучија Јама) похватао је свих десет војника одбјеглих из Складишта. Послије су размијењени за неке заробљене Хрвате. Њихов командир звани Вуковарац, успио је да код села Бачвице пријеђе на територију под српском контролом.